

PAWEŁ ZARZYŃSKI

180 lat historii "Sylwana" – najstarszego polskiego czasopisma leśnego

Hundred-eighty years of the "Sylwan" – the oldest Polish forest journal

Abstract. The report discusses successive stages of the development of the journal, beginning from its establishing up to today. This is the organ of the Polish Forest Society, being at the same time the oldest Polish forest journal. Those stages cover different periods and namely: "Sylwan" of Warsaw, "Sylwan" of Lvov, and "Sylwan" of the inter-war period. Moreover, all the editions in chief are listed, ruling the journal throughout its history. The authors presents also topics that were discussed and that currently appears in the articles published on the columns of the Sylwan journal.

Keywords: journal, editions in chief, articles, edition size

Wstęp

W tym roku mija okrągła 180. rocznica ukazania się pierwszego tomu "Sylwana" – najstarszego leśnego czasopisma fachowego wydawanego na ziemiach polskich. Miało to miejsce w 1820 r. w ówczesnym Królestwie Polskim na terenie zaboru rosyjskiego. Dla porównania, pierwsze niemieckie leśne czasopismo branżowe – "Allgemeine Forst- und Jagdzeitung" – powstało w cztery lata po "Sylwanie", zaś analogiczny periodyk rosyjski – "Lesnoj Żurnał" – jeszcze później, bo dopiero w 1832 r. Jest więc "Sylwan" jednym z najstarszych czasopism tego typu na świecie (jeśli wręcz nie najstarszym). Zanim podjęto decyzję o jego utworzeniu musiało zbiec się w czasie kilka czynników, stwarzając korzystne do tego warunki.

Okres "Sylwana" warszawskiego

Początek XIX w. był burzliwym okresem w dziejach ziem polskich i Polaków. Od 1795 r. kraj nasz, za sprawą trzech zaborców formalnie zniknął z mapy Europy. Austriacy, Niemcy i Rosjanie opanowali polskie ziemie, ale nigdy nie udało się im złamać ducha narodowego Polaków. Nasi przodkowie przy każdej nadarzającej się okazji manifestowali swój patriotyzm nieugięcie dowodząc, że "jeszcze Polska nie zginęła". Gdy w 1815 r. przeminęła era wojen napoleońskich, w Wiedniu zebrał się Kongres Narodów, który miał za zadanie utworzenie nowego porządku w Europie. Polacy, popierający w większości Napoleona, nie

mogli mieć większych złudzeń. Mimo to możni tego świata zdecydowali o utworzeniu na terenie ziem objętych zaborem rosyjskim Królestwa Polskiego – tworzą całkowicie uzależnionego od woli i polityki carów, lecz posiadającego pewne ograniczone swobody. Dla wielu Polaków, znękanymi wojnami i rozczarowanych postawą Francji nawet ta pozorna autonomia była swoistym *lux in tenebris*. Konstytucja gwarantowała dwuizbowy parlament, pełnię władzy sądowniczej oraz wolność słowa, wyznania i nietykalność osobistą. Serca wypełnił zapał i chęć działania dla dobra kraju i gospodarki narodowej. Powstała idea "pracy organicznej" mającej na celu drogę ku odzyskaniu niepodległości dzięki osiągnięciu potęgi ekonomicznej i gospodarczej. Duch ten udzielił się również polskiej społeczności leśników wywołując dążenie do reform i rozwoju. Wobec konieczności "niesienia kaganca oświaty" do jak najszerzego grona zaczęła dojrzywać potrzeba istnienia odpowiedniego czasopisma będącego trybuną dla fachowej wiedzy i postępu. W tym czasie znaczną część własności leśnej stanowiły lasy rządowe. Gdy w 1816 r. utworzono stanowisko dyrektora jeneralnego lasów państwowych i powołano na nie świeżego, wykształconego leśnika Ludwika Platera, idea pisma leśnego mogła wreszcie doczekać się realizacji. Z jego to właśnie inicjatywy powstał "Sylwan". Podtytuł pisma brzmiał początkowo: "Dziennik Nauk Leśnych i Myśliwych". Kolejne tomy zaopatrywano też w znaczącą łacińską dewizę zapożyczoną z Wirgiliusza *Nobis placent ante omnia silvae* w celu podkreślenia roli jaką lasy spełniają dla społeczeństwa.

Pierwszymi redaktorami "Sylwana" byli Juliusz Brincken i Hipolit Stefan Franciszek Cielecki, wysocy urzędnicy rządowi. Właściwie po analizie kilku źródeł, wydaje się, że pierwszym redaktorem naczelnym był Brincken, choć według niektórych danych początkowo działali wspólnie na tym stanowisku (Kasprzyk, Krajski). Poprzez osoby Brinckena i Cieleckiego, a pośrednio także przez Platera był "Sylwan" niejako pismem oficjalnym, rządowym. Faktycznie był organem Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu skierowanym do leśników. Zamieszczano w nim bowiem wszystkie zarządzenia odnoszące się do lasów rządowych, a także "Kalendarz Leśny" i "Rocznik Królewskiego Korpusu Leśnego". Był to spis jednostek organizacyjnych w lasach rządowych wraz z ich obsadą personalną. Skierowany był głównie do pracowników ówczesnej administracji leśnej. Komisja zresztą pod naciskiem J. Brinckena aż trzykrotnie (1826, 1829, 1834) zobowiązywała do prenumeraty "Sylwana" wszelkie urzędy i urzędników leśnych, do gajowego włącznie. Do czasu Powstania Listopadowego następował żywiołowy rozwój czasopisma. W 1827 roku zmieniono podtytuł na "Dziennik Nauk Leśnych i Łowieckich" jednocześnie niejako korygując profil pisma. Zmieniał się on zresztą jeszcze kilkakrotnie – w 1832 r. ("Zbiór Nauk i Urządzeń Leśnych i Łowieckich") i w 1844 r. ("Zbiór Nauk Leśnych i Łowieckich"). Tragiczne dla dalszej egzystencji pisma okazały się represje po stłumieniu Powstania. Dawne swobody zostały cofnięte i dla "Sylwana" nastąpiły ciężkie czasy. Początkowo dofinansowywał pismo Brincken. Mniej więcej do połowy lat trzydziestych udawało się utrzymać odpowiedni poziom "Sylwana". Artykuły z tego okresu charakteryzują się wysoką wartością naukową i urozmaiconą tematyką – stanowią jedyny w swym rodzaju pomnik polskiej nauki leśnej pierwszej połowy XIX wieku. Niestety, począwszy od 1836 roku sytuacja znacznie się pogorszyła. Poprzedziły to ciosy jakie spadły na leśnictwo polskie tuż po powstaniu listopadowym. Najpierw zamknięto Szczególną Szkołę Leśnictwa (1832), a wkrótce potem zlikwidowano instytucję Dyrekcji Jeneralnej Lasów Rządowych (1835). Leśnictwo zostało podporządkowane resortowi rolnictwa. Wielu światłych leśni-

ków – uczestników Powstania i gorących patriotów – usunięto ze stanowisk. Ich miejsce zajęli ludzie lojalni wobec władz, w większości nie posiadający dobrego lub żadnego przygotowania do powierzonych im funkcji. W tych warunkach rząd carski nie popierał wydawania pisma polskiego. Cielecki próbował jeszcze ratować "Sylwana" zawiązując w 1834 r. spółkę wydawniczą z Kazimierzem Glinką-Janczewskim oraz z Franciszkiem Elsnerem. Nie na wiele się to jednak zdało. Pismo zaczęło podupadać. Ukazywało się nieregularnie i z opóźnieniami. W zasadzie już tylko formalnie miało charakter periodyku. Po śmierci Cieleckiego w 1841 r. redaktorem naczelnym został Janczewski. Sprawował tę funkcję do końca istnienia pisma. Ostatni – 24. tom "Sylwana" warszawskiego ukazał się w 1858 roku (Kasprzyk).

Artykuły zamieszczane w "Sylwanie" wychodziły spod pióra wielu wybitnych leśników o międzynarodowej sławie. Tematyka artykułów obejmowała główne zagadnienia hodowli, urządzania, użytkowania, ochrony i szacowania lasu oraz botanikę leśną i łowiectwo. Ich treść kształtowała się pod wpływem poglądów licznej grupy osób m. in. pracowników Komisji, wykładowców Szkoły Szczególnej Leśnictwa, Instytutu Gospodarstwa Wiejskiego i Leśnictwa, Uniwersytetu Warszawskiego (Szkoła Główna), a także pracowników terenowych. Głównym celem autorów było zaszczepienie i popularyzacja zagadnień gospodarstwa leśnego wśród leśników, tak rządowych jak i prywatnych. W Sylwanie drukowali swe artykuły specjaliści tej klasy jak: M. Szubert, J. Brincken, L. Plater, F. Skarbek, K. Henke, J. Haczewski, W. Kozłowski, K. Wydrzyński, A. Hollak, M. Reschief, J. Bromirski, M. Reumann, G. Henke, a także A. Kitajewski, J. Kolberg, D. Krysiński, J. Kanty Krzyżanowski, K. Skrodzki, M. Matuszewski, M. Adamski, D. Lisiecki, F. Elsner i wielu, wielu innych.

"Sylwan" warszawski przez prawie 40 lat służył radą i pomocą rzeszy leśników polskich stanowiąc dla nich wykładnię wiedzy i wsparcie moralne. W trudnych czasach zaborów był on także elementem podtrzymania polskości i stanowił pomnik naszego języka. Od początku wydawany w mowie ojczystej był ostoją patriotyzmu, przyczyniał się do utrzymania poczucia jedności narodowej wśród leśników pracujących w naszych lasach, ale pod różnymi zaborami i obcą administracją leśną. Powodował również rozbudzanie solidarności zawodowej, jakże ważne w przypadku urzędników administracji leśnej. Charakter pracy zmuszał ich najczęściej do życia w izolacji. Półtora wieku temu było to z pewnością bardziej odczuwalne niż teraz w dobie sprawnej komunikacji. Tak więc czasopismo fachowe było często jedynym łącznikiem leśniczego czy też nadleśniczego ze środowiskiem fachowym. Nie można pominąć również ogromnej roli edukacyjnej jaką odgrywały zamieszczane w "Sylwanie" porady i artykuły. Leśnictwo jest przecież, obok swej funkcji gospodarczej, rozbudowaną dziedziną wiedzy stosowanej, a jako taka wymaga nieustannej wymiany doświadczeń i poglądów. Aż do 1882 roku nie istniało na ziemiach polskich żadne trwale działające stowarzyszenie leśników, które mogłoby takową wymianę zapewnić. Wiedza leśna i jej nowatorskie dokonania mogły więc docierać do urzędników pracujących w terenie tylko za pośrednictwem prasy fachowej, a więc przez wiele lat w pierwszym rzędzie poprzez "Sylwana".

Epoka "Sylwana" lwowskiego

W 1858 r. "Sylwan" zniknął z rynku na całe ćwierćwiecze. Renesans czasopisma nastąpił w latach osiemdziesiątych XIX stulecia. Ośrodkiem krzewienia wiedzy leśnej stała się wtedy Galicja – ziemie południowej Polski objęte zaborem austriackim. Panował tam względny liberalizm połączony ze swobodą zrzeszania się. W tych warunkach mogła zacząć rozwijać się rzetelna wiedza leśna. Pierwszym znaczącym krokiem było utworzenie w 1874 r. Krajowej Szkoły Gospodarstwa Lasowego we Lwowie. Jej pierwszym dyrektorem został Henryk Strzelecki. Już rok później Włodzimierz Dzieduszycki zaproponował mu wydawanie czasopisma o tematyce leśnej. Na realizację tego zamiaru trzeba było jednak poczekać siedem lat, do czasu utworzenia Galicyjskiego Towarzystwa Leśnego. Już na I Zjeździe GTL, 3 września 1882 r., jeden z członków założycieli – Emil Hołowkiewicz wysunął wniosek o wydawanie fachowego czasopisma leśnego. Zdecydowano się na kontynuację chwalebnej tradycji lat minionych i tak narodził się kontynuator "Sylwana" warszawskiego – "Sylwan" lwowski. W jego historii można wyróżnić dwa etapy, rozdzielone latami wojny światowej. W pierwszym z nich (1882-1918) był "Sylwan" przeznaczony przede wszystkim dla leśników galicyjskich (choć już na I Ogólnopolskim Zjeździe Leśników w 1907 r. nieoficjalnie uznano go za organ ogólnokrajowy), zaś w drugim (1919-1939) obejmował swym zasięgiem całą odrodzoną Polskę. Pierwszym redaktorem naczelnym został Aleksander Nowicki. Od początku nadał pismu odpowiedni poziom dzięki pozyskaniu na współpracowników wielu wybitnych leśników. Poprzez odpowiedni dobór artykułów wzywał właścicieli lasów oraz leśników do prowadzenia racjonalnej gospodarki leśnej, mającej na celu podniesienie wydajności lasów. Pierwszy numer odrodzonego "Sylwana" ukazał się z dniem 1 stycznia 1883 r. Był opatrzony podtytułem "Czasopismo miesięczne dla leśników i właścicieli ziemskich – Organ Galicyjskiego Towarzystwa Leśnego". Początkowo drukowano go w Krakowie, ale w 1887 r. przeniesiono redakcję do Lwowa powierzając ją Władysławowi Tynieckiemu. W 1892 r. tekę redaktora naczelnego objął na trzy lata Kazimierz Acht (Tarłowski), po czym wróciła ona do Tynieckiego. Od 1905 r. redaktorem naczelnym był prof. Stanisław Sokołowski (Kasprzyk). Prowadził on czasopismo przez 15 lat windując je na najwyższy poziom naukowy i przeprowadzając przez ciężkie lata I wojny światowej.

Przez cały okres swego istnienia "Sylwan" borykał się z trudnościami finansowymi. Pismo nie było nigdy dotowane przez rząd i utrzymywało się głównie z prenumeraty oraz częściowo ze składek członkowskich członków GTL. Ponieważ tak jedne jak i drugie były wpłacane nieregularnie i opieszale, występowały poważne trudności organizacyjne i wydawnicze. Nie pozostało to bez wpływu na terminowość wydawania pisma. Dodatkowym obciążeniem był fakt, że część nakładu (wynoszącego początkowo około 700 egzemplarzy) była rozdawana bezpłatnie szkołom i innym instytucjom oraz wymieniana z innymi organizacjami. W tej sytuacji egzystencja pisma często bywała zagrożona. Do zawieszenia wydawnictwa na szczęście nie doszło, ale aby uchronić się od bankructwa łączono numery i zmniejszano objętość. Niekiedy udawało się zdobyć dodatkowe subwencje lub dotacje, jednak było to niełatwe zadanie. Powodem tego była bierność większości właścicieli lasów, którzy nie dostrzegali potrzeby wspierania krajowej literatury fachowej.

Przełom nastąpił po odzyskaniu przez Polskę niepodległości. Gdy w 1920 roku prof. Sokołowski opuścił Lwów, redaktorem naczelnym pisma został Szymon Wierdak. Pełnił

tę funkcję aż do II wojny światowej. Sytuacja rynkowa "Sylwana" uległa daleko idącym zmianom. Z jednej strony zwiększył się obszar kraju, a więc liczba potencjalnych czytelników, z drugiej zaś – zaczęła się rodzić konkurencja. W 1921 r. w Warszawie zaczął się ukazywać miesięcznik "Las Polski" będący organem utworzonego o dwa lata wcześniej Związku Leśników Polskich (przemianowanego później na Związek Zawodowy Leśników), zaś w 1924 roku w Poznaniu powstał "Przegląd Leśniczy". Pisma te miały jednak odmienny charakter. "Sylwan" był i pozostał pismem znajdującym odbiorców głównie wśród leśników zatrudnionych w lasach prywatnych, podczas gdy pozostałe trafiały przeważnie do przedstawicieli leśnej administracji rządowej. "Sylwan" wreszcie był pismem typowo naukowym, zaś "Las Polski" branżowym, które dużo miejsca poświęcało sprawom ZZL, służąc obronie społecznych i materialnych interesów członków tego zrzeszenia. Interesy obu pism zbiegały się w jednym punkcie, którym była ochrona polskich lasów przed nadmierną dewastacją. Odbudowujący się kraj potrzebował dużych ilości drewna zaś ustawodawstwo nie było doskonałe. Przepisy dotyczące jednorazowej daniny lasowej, reformy rolnej, podatków czy likwidacji serwitutów bywały niejednoznaczne i niejasne, co stwarzało możliwości nadużyć i niszczącego, eksploatacyjnego użytkowania lasów. Na łamach "Sylwana" ukazywały się w tej sprawie memoriały skierowane do Ministrów Rolnictwa i Skarbu, do Sejmu oraz innych urzędów i przedstawicieli władz. Mimo ustalenia pewnej równowagi na rynku prasowym sytuacja "Sylwana" nadal pozostawała chwiejna. Czasopismo – będące w założeniu miesięcznikiem – ukazywało się w formie zeszytów łączonych de facto jak dwumiesięcznik lub kwartalnik. Gdy w 1922 roku we Lwowie powstała Spółdzielnia Leśników (będąca agendą gospodarczą Małopolskiego Towarzystwa Leśnego) i podjęła się subwencjonowania pisma sytuacja nieco się poprawiła. Wyrazem wdzięczności za pomoc była okresowa zmiana podtytułu pisma na "Organ Małopolskiego Towarzystwa Leśnego i Spółdzielni Leśników". Jednak nawet subwencje te nie okazały się w pełni wystarczające. Wpływ na to miał ogólnoswiatowy kryzys gospodarczy oraz brak stabilności finansowej młodego państwa polskiego (hiperinflacja, reformy walutowe, itd.). Do miesięcznego cyklu wydawania powrócił więc "Sylwan" (i to na krótko) dopiero w roku 1932. Na skutek krytyki czytelników zdecydowano się od 1935 r. wydawać dwie serie czasopisma. Seria A miała charakter naukowy i zawierała głównie rozprawy z zakresu leśnictwa. Serię B tworzyły artykuły popularno-naukowe oraz obszernie informacje dotyczące działalności Polskiego Towarzystwa Leśnego. Decyzję taką podjęto w celu utrzymania kontaktu z leśnikami pracującymi w terenie. Zeszyty poszczególnych serii ukazywały się naprzemiennie w cyklu dwumiesięcznym. Ostatni przedwojenny zeszyt "Sylwana" ukazał się w 1939 r. z datą "maj-czerwiec" (nr 5-6). Kolejne numery, choć przygotowane i przekazane do druku nie zostały już wydane (Kasprzyk).

W czasie tych prawie 57 lat przez łamy "Sylwana" przewinęły się setki artykułów autorstwa światowej klasy fachowców z dziedziny leśnictwa. Do najbardziej aktywnych należał wspomniany już redaktor naczelny – W. Tyniecki. Opublikował on w "Sylwaniu" aż 78 swoich prac głównie z zakresu hodowli lasu. Wyróżniał się również E. Hołowkiewicz. W "Sylwaniu" ukazało się wiele jego artykułów. Pojawiały się również tematy bardzo nowatorskie, takie jak ochrona przyrody i pozaprodukcyjne funkcje lasu. Podkreślali je w swoich artykułach między innymi: T. Stanecki, G. Lettner, E. Biedrzyński, W. Węgrzynowski, Jan Ligman. Oczywiście najwięcej miejsca poświęcano sprawom typowo leśnym, takim jak hodowla czy urządzenie lasu. Pisali na ten temat m.in.: J. Kosina, B. Lipiński, R. Schupp,

J. Glanc, J. Szymusik, A. Kozłowiecki i wielu innych. Nieodmiennie powracał też, wielokrotnie już wspomniany temat polityki leśnej państwa. O tym wypowiadali się R. Kesselsing, J. Brodowicz oraz wielu innych. Szereg cennych artykułów opublikował twórca GTL-u – H. Strzelecki. Wiele miejsca poświęcał tam historii leśnictwa. Obok niego temat ten poruszali: jego syn – A. Strzelecki, S. Sokołowski, S. Pawlik i wielu innych. Istotną rolę odegrały też prace I. Szczerbowskiego. W jubileuszowym wydaniu z 1907 roku zamieszczono jego artykuł na temat 25-lecia działalności GTL. Z "Sylwanem" współpracowali także J. Miklaszewski, późniejszy rektor SGGW, W. Rogiński, W. Szafer i S. Studniarski. Oprócz wymienionych, na łamach pisma ukazały się też prace takich autorów jak: J. Rivoli, W. Spausta, F. Bonasewicz, M. Raciborski, C. Kochanowski, W. Jedliński, J. Paczoski, J. Hausbrandt, W. Niedziałkowski, K. Suchecki, M. Sokołowski, A. Kozikowski, F. Krzysik, T. Włoczewski, W. Rogiński, E. Chodzicki, J. Grochowski, T. Gieruszyński, J. J. Karpiński, J. Kosina, T. Krygowski, K. Kuźniar, S. Tyszkiewicz, S. Wierdak, J. Świąder, W. Dakowski, R. Fromer, R. Kobendza, J. Kołodziejczyk, S. Kusał, M. Liberak, M. Nunberg, K. Pilat, W. Płoński, W. Romanow, L. Tircz, Z. Wandurski i wielu, wielu innych. Korespondencje nadchodziły nawet z zagranicy (J. Hutorowicz, K. Hartung i G. Szabłowski). Tak ogromna liczba autorów i artykułów zapewniała pismu urozmaiconą i ciekawą tematykę.

Trudno jest przecenić rolę jaką odegrał "Sylwan" lwowski. Redagowany przez kompetentnych ludzi, będących jednocześnie wysokiej klasy specjalistami oraz przedstawiający artykuły największych autorytetów leśnictwa tamtych lat stał się filarem i rzecznikiem wiedzy, nauki i postępu w gospodarce leśnej kraju.

"Sylwan" w dobie Polski powojennej

Wybuch II wojny światowej oraz okupacja niemiecka i sowiecka przerwały działalność Polskiego Towarzystwa Leśnego, a więc także i wydawanie "Sylwana". Po odzyskaniu niepodległości leśnicy podjęli działania mające na celu reaktywowanie stowarzyszenia. Piątego stycznia 1946 r. odbyło się pierwsze zebranie organizacyjne. Zaproponowano zmianę nazwy na Polskie Naukowe Towarzystwo Leśne i powołano 14-osobowy komitet organizacyjny, któremu przewodził prof. D. Szymkiewicz. Wkrótce do komitetu wpłynął wniosek złożony przez prof. W. Szafera w sprawie wznowienia wydawania "Sylwana". Czasopismo to było bardzo potrzebne, a jego brak na rynku dawał się dotkliwie odczuć. Leśnictwo polskie znalazło się bowiem w zupełnie nowej sytuacji. Administracja leśna była zniszczona i należało rozpocząć jej tworzenie praktycznie od podstaw. Zdewastowane lasy wymagały natychmiastowej odbudowy. Lesistość kraju była dramatycznie niska (20,8% – najniższa w historii Polski). Setki tysięcy hektarów gruntów czekały na odnowienie lub zalesienie. Jednocześnie zniszczony kraj potrzebował dużej ilości surowca drzewnego, aby podźwignąć się z gruzów. Zmieniła się również forma własności lasów. Nowa władza przekazała w ręce państwowe większość lasów. Upaństwowiono wszystkie powierzchnie leśne powyżej 25 ha (lub 50 ha). W rezultacie prawie 90% lasów znalazło się pod zarządem administracji rządowej. Utworzono osobne Ministerstwo Leśnictwa (późniejsze Ministerstwo Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego) w celu sprawnego nimi zarządzania. Wobec tego 14 grudnia 1946 roku Zjazd Delegatów Polskiego Naukowego Towarzystwa Leśnego formalnie zdecydował o wznowieniu "Sylwana" i jednogłośnie powołał na stanowisko

redaktora naczelnego prof. S. Wierdaka – wieloletniego redaktora przedwojennego. Funkcję tę sprawował jednak krótko, gdyż ciężka choroba uniemożliwiła mu aktywną pracę. Często musiał zastępować go prof. W. Niedziałkowski, który na krótko przed śmiercią profesora (18 IX 1949) oficjalnie objął to stanowisko. Nie piastował go długo, zmarł bowiem już 21 czerwca 1949 r. Trzecim redaktorem powojennym mianowano prof. T. Włoczewskiego. Sprawował tę funkcję do lutego 1955 roku. Po nim stanowisko objął prof. T. Gieruszyński, ale również nie utrzymał się na nim długo. Stabilizacja nastąpiła z chwilą mianowania na stanowisko redaktora naczelnego prof. S. Tyszkiewicza (wrzesień 1956 r.). Prowadził on pismo przez równe 23 lata, kiedy to we wrześniu 1979 r. przekazał tekę redaktorską prof. Z. Sierpińskiemu. Kolejna zmiana na tym stanowisku nastąpiła w październiku 1985 r., redaktorem naczelnym został wtedy prof. T. Marszałek. Od kwietnia 1991 r. do dzisiaj funkcję tę sprawuje prof. A. Bruchwald.

Pierwszy numer ukazał się dopiero w początkach 1948 roku. Był to rocznik datowany jako zeszyt 1-4 z roku 1947, pierwszy po wznowieniu, a 91 od 1820 roku. Jego objętość była dość skromna i wynosiła 200 stron. Nakład liczył 2400 egzemplarzy. Występowały znaczne problemy finansowe połączone dodatkowo z kłopotami z uzyskaniem odpowiedniego papieru i znalezieniem drukarni. Wydanie pierwszego powojennego numeru stało się możliwe tylko dzięki subwencjom Ministra Leśnictwa, Spółdzielni Las oraz Białostockiej Okręgowej Spółdzielni "Las". Problemy finansowe były niestety codziennością. Z braku dalszych dotacji Towarzystwo było zmuszone korzystać z własnych, skromnych funduszy. Aby podtrzymać ciągłość czasopisma sięgnięto do wypróbowanej przedwojennej metody: łączono zeszyty i ograniczano objętość poszczególnych numerów. W 1948 roku ukazały się dwa tomy, oznaczone jako 1 oraz 2-4. Rok później również ukazały się tylko dwa zeszyty (1-2 i 3-4).

W roku 1951 wyszły trzy numery (1,2 oraz 3-4), a w 1952 r. "Sylwan" miał formę kwartalnika. Nakład w tym czasie wahał się od 1600 do 2300 egzemplarzy. Mimo tych problemów pismo utrzymywało wysoki poziom naukowy. Następowła szeroka wymiana z zagranicą, co ułatwiały streszczenia w języku angielskim i rosyjskim. W 1949 roku Polskie Naukowe Towarzystwo Leśne utrzymywało wymianę z 36 instytucjami zagranicznymi (oraz z 21 krajowymi). Prawdziwy przełom nastąpił z chwilą nawiązania współpracy z Polską Akademią Nauk. Już w 1951 r. przewodniczący Towarzystwa prof. Franciszek Krzysik nawiązał kontakt z ówczesnym sekretarzem naukowym PAN – prof. W. Petruszewiczem i wkrótce uzyskał zapewnienie o przyjęciu PNTL pod patronat Akademii. Jednocześnie prof. Petruszewicz zalecił kontynuowanie wydawania leśnego czasopisma fachowego, jakim był "Sylwan". Pierwsze dotacje z PAN Towarzystwo otrzymało już w 1952 r. W następnych latach wysokość subwencji wzrastała. Umożliwiło to częstsze wydawanie "Sylwana". W 1953 r. stał się dwumiesięcznikiem, a trzy lata później – miesięcznikiem. Kłopoty finansowe – nękające pismo od początku jego historii – zostały więc trwale przewyciężone. Narodziły się jednak nowe problemy, głównie o sprawy techniczne, np. w latach 1947-1970 "Sylwan" był drukowany w 16 drukarniach znajdujących się w 9 miastach (3) Konsekwencją tego była nieregularność w ukazywaniu się czasopisma. Dodatkowym problemem była też konieczność ograniczenia zużycia papieru w latach 1961-1966, która spowodowała zmianę częstotliwości wydawania periodyku ("Sylwan" był w tych latach dwumiesięcznikiem). Mimo wielu trudności, po tym przejściowym okresie, "Sylwan" znów stał się miesięcznikiem i utrzymuje ten status do dzisiaj. Do 1965

TABELA

Zestawienie tematyki omawianej w "Sylwaniu" w ostatnim 80-leciu, wyrażone w procentach ogólnej liczby prac w poszczególnych okresach (wg S. Tyszkiewicza, rozszerzone i uzupełnione)

Zakres tematyczny	Okres				
	1919-39	1947-54	1955-70	1971-89	1990-99
	Procent				
I. Przyrodnicze podstawy leśnictwa	17,0	15,6	15,2	8,9	12,3
Ochrona lasu	12,0	8,0	12,2	11,9	14,3
Drewno (użytkowanie, technologia)	6,5	11,8	10,0	5,6	3,2
Hodowla lasu	17,0	10,4	9,7	17,7	21,7
Technika gospodarstwa leśnego	4,0	10,1	9,5	7,9	3,9
Ogółem grupa I	56,5	55,9	56,6	52,0	55,4
II. Organizacja gospodarstwa leśnego	12,4	6,0	7,1	6,4	2,2
Historia leśnictwa	2,4	3,5	6,2	5,3	4,1
Urządzanie lasu (i tematy zbliżone)	10,0	6,6	5,7	9,0	11,2
Ekonomika leśnictwa	7,3	3,1	5,6	5,1	3,2
Informacje różne (leśnictwo za granicą)	2,8	10,8	5,5	13,1	9,1
Ogółem grupa II	34,9	29,9	30,1	38,9	29,8
III. Społeczno-polityczne i inne	0,5	3,5	3,4	1,1	2,1
Sylwetki zasłużonych leśników	3,0	6,2	3,1	3,6	6,6
Plantacje drzew szybko rosnących	0,3	1,0	2,8	0,2	0,1
Dyskusyjne, zawodowe	4,5	3,5	2,5	0,3	0,5
Produkcyjność gospodarstwa leśnego	0,3	—	1,5	3,9	5,5
Ogółem grupa III	8,6	14,2	13,3	9,1	14,8

r. przeciętny nakład każdego numeru wynosił od 2000 do 2300 egzemplarzy. W 1966 r. podjęto ambitną próbę dotarcia do szerszej rzeszy czytelników i zwiększono nakład do 5000 egzemplarzy. Niestety było to posunięcie zbyt ambitne i powiodło się tylko częściowo — trzeba było zredukować nakład do 3500 egzemplarzy (3). W tym czasie na łamach pisma ukazały się tysiące artykułów autorstwa najlepszych fachowców zarówno krajowych jak i zagranicznych. Różnorodność poruszonych w nich tematów przedstawiono w tabeli.

Jak wynika z tego zestawienia, tematyka artykułów zamieszczanych w "Sylwaniu" ulegała z biegiem czasu daleko idącym zmianom. Odzwierciedlała tym samym bieżące kierunki i dążenia w leśnictwie. Tradycyjnie najwięcej uwagi poświęcano dziedzinom mającym kluczowe znaczenie w gospodarce leśnej takim jak hodowla i ochrona lasu. Jako pismo naukowe "Sylwan" zawierał też wiele artykułów poświęconych przyrodniczym podstawom leśnictwa. Zagadnienia dotyczące technicznej strony leśnictwa były mocno akcentowane zwłaszcza w okresie powojennym. Obecnie stanowią niewielki procent tematów poruszanych na łamach pisma. Niezmiernie wysoką pozycję zajmuje dziedzina urządzania lasu

będąca wszak kwintesencją nauk leśnych. Wyraźnie wzrasta też udział artykułów związanych z zagadnieniami produktywności gospodarstwa leśnego. Jako pismo o zasięgu międzynarodowym "Sylwan" poświęca wiele uwagi problemom leśnictwa w krajach Europy i świata donosząc o wszelkich nowościach i ciekawostkach. Na przykładzie zmian udziału niektórych tematów można prześledzić kolejne mody panujące w leśnictwie polskim na przestrzeni dziejów, np. w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych stosunkowo dużo pisano na temat plantacji drzew szybko rosnących. Obecnie zagadnienie to praktycznie nie jest poruszane. Na koniec należy dodać, że "Sylwan", pamiętając o swej niemal dwuwiekowej historii i będąc spadkobiercą najlepszych polskich tradycji leśnych wiele uwagi poświęca historii leśnictwa. Na jego łamach niezmiennie ukazują się artykuły dotyczące tej dziedziny oraz przedstawiane są sylwetki leśników szczególnie zasłużonych w dziejach swego zawodu.

W 1989 r. na skutek zmiany realiów politycznych w kraju "Sylwan" musiał zmierzyć się z prawami rynku. Wszedł z tej próby zwycięsko sprostawszy wymaganiom czytelników w dobie swobodnej konkurencji. W latach 1990-1999 na jego łamach ukazało się ok. 1100 artykułów ze wszystkich dziedzin leśnictwa (tab.), donosząc o nowych kierunkach w rozwoju tej dynamicznie się rozwijającej dziedziny wiedzy.

W ostatnich latach "Sylwan" ukazuje się w nakładzie 1800 egzemplarzy. Nad poziomem naukowym pisma czuwa Rada Programowa, obecnie pod przewodnictwem prof. E. Bernardzkiego w składzie: prof. R. Babicki, mgr R. Borowy, dr T. Chodnik, mgr M. Grzesiak, mgr W. Lewandowski, prof. K. Magnuski, mgr T. Moch, prof. Z. Muszyński, dr Cz. Okołów, dr J. Smykała, mgr S. Trzaskowski i dr S. Zajączkowski. Redakcję pisma nadzoruje Komitet Redakcyjny, w skład którego – obok wspomnianego już przewodniczącego prof. A. Bruchwalda – wchodzi: prof. Sławomir Mazur, prof. Piotr Paschalis, mgr Jerzy Stasiak, mgr Marek Wirowski, dr hab. Stanisław Zajac, prof. Jan Zajączkowski i prof. Stefan Zajączkowski. Sprawami organizacyjnymi zajmuje się sekretarz Komitetu Redakcyjnego mgr Ewa Kwiecień. Pieczę nad sprawami administracyjnymi od ponad 50 lat sprawuje pani Janina Kańska. "Sylwan" jest wydawany ze środków Polskiego Towarzystwa Leśnego z pomocą finansową Komitetu Badań Naukowych i Lasów Państwowych. O statusie pisma świadczy fakt, że jest ono wysyłane w ramach wymiany naukowej do 85 ośrodków naukowych w 78 krajach na wszystkich kontynentach. Jest również dostępne w 35 placówkach naukowych i bibliotekach na terenie całego kraju. Za wybitne osiągnięcia w dziedzinie krzewienia nauki pismo zostało wyróżnione w 1981 r. Medalem Pamiątkowym Komisji Edukacji Narodowej.

Od początku istnienia Polskiego Towarzystwa Leśnego "Sylwan" stał się jego organem naukowym i jest nim do dzisiaj. Dzięki wspólnemu wysiłkowi wielu wybitnych fachowców pismo to nadal, tak jak przed 180 laty spełnia swe zadania, chlubnie realizując swą szczytną dewizę *Nobis placent ante omnia silvae* na pożytek polskich lasów i polskich leśników.

*Zakład Mikologii i Fitopatologii Leśnej
Wydział Leśny
Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego
ul. Rakowiecka 26/30, Warszawa*

Literatura

1. **Kasprzyk S.:** Dzieje Polskiego Towarzystwa Leśnego 1882-1982. Warszawa. PWRiL 1984.
2. **Krajski W.:** "Sylvan" – pomnik polskiej kultury i polskiego leśnictwa. Sylvan 7/1956.
3. Polskie Towarzystwo Leśne w Polsce Ludowej (działalność i kierunki rozwoju). Warszawa. PTL 1972.
4. Sylvan, roczniki 1820-1858, 1883-1939, 1946-2000.
5. **Zarzyński P.:** Ludzie i fakty. Warszawa. PTL 2000.
6. **Żabko-Potopowicz A.:** "Sylvan" warszawski a obca literatura leśna. Sylvan 7/1956.